

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Odnowione partnerstwo z południowym sąsiedztwem – Nowy program na rzecz regionu śródziemnomorskiego”

[JOIN(2021) 2 final]

(2021/C 374/13)

Sprawozdawczyni: **Helena DE FELIPE LEHTONEN**

Wniosek o konsultację	26.3.2021
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	23.3.2021
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Stosunków Zewnętrznych
Data przyjęcia przez sekcję	16.6.2021
Data przyjęcia na sesji plenarnej	7.7.2021
Sesja plenarna nr	562
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	215/1/5

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje zawarte w komunikacie odnowione zobowiązanie na rzecz praworządności, praw człowieka i praw podstawowych, równości, demokracji i dobrych rządów jako podstawę rozwoju sprawiedliwych, integracyjnych i zamożnych społeczeństw, oraz szczególne uwzględnienie młodych ludzi, kobiet i grup w niekorzystnej sytuacji. Jednocześnie z zadowoleniem przyjmuje nowe cele społeczne szczytu w Porto, które muszą mieć wpływ na realizację wspólnego komunikatu.

1.2. EKES z ogromną satysfakcją odnotowuje zobowiązanie UE do wspierania kultury praworządności poprzez ściśle zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego i środowiska biznesu. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego i organizacje partnerów społecznych pozostają kluczowymi partnerami w kształtowaniu i monitorowaniu współpracy UE. Działająca w EKES-ie grupa ds. praw podstawowych i praworządności (grupa PPIP) jest dobrym przykładem umacniania się organizacji społeczeństwa obywatelskiego w krajach UE.

1.3. EKES z zadowoleniem przyjmuje propozycje ściślejszego zaangażowania sektora prywatnego w rozwój regionu w celu uzupełnienia niezbędnych inwestycji publicznych oraz pogłębienia dialogu publiczno-prywatnego, aby zapewnić zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy, co doprowadzi do powstania godnych miejsc pracy. Podejście to należy promować zarówno na szczeblu regionalnym eurośródziemnomorskim, jak i na szczeblu krajowym i lokalnym.

1.4. EKES z zadowoleniem przyjmuje zdecydowane poparcie dla zacieśnienia współpracy na forach wielostronnych, z ONZ w jej centrum, zwłaszcza w zakresie pokoju i bezpieczeństwa, w celu wypracowania wspólnych rozwiązań i zajęcia się kwestiami utrudniającymi osiągnięcie stabilności i postępu, gdyż po 25 latach procesu barcelońskiego nadal występują w regionie te same problemy dotyczące pokoju, bezpieczeństwa i rozwoju gospodarczego. Komitet apeluje o działania oparte na synergii między instrumentami przewidzianymi w Karcie Narodów Zjednoczonych i strategii UE w zakresie unii bezpieczeństwa i uważa, że konieczne jest znaczne zwiększenie wysiłków UE w tym regionie.

1.5. EKES uważa, że istotne jest usprawnienie współpracy regionalnej, subregionalnej i międzyregionalnej, głównie poprzez Unię dla Śródziemnomorza, Ligę Państw Arabskich, Unię Afrykańską, dialog 5 + 5 lub inne regionalne podmioty i organizacje promujące pragmatyczne wielopoziomowe sprawowanie rządów poprzez inicjatywy oparte na zmiennej geometrii i triangulacji, które pomagają również promować współpracę z całym kontynentem afrykańskim oraz regionami Zatoki i Morza Czerwonego.

1.6. EKES podkreśla, że należy skoncentrować się na zwalczaniu podstawowych przyczyn migracji w poszczególnych krajach partnerskich. Ludziom należy zapewnić godne życie, zatrudnienie i perspektywy we własnych krajach, zgodnie z celami zrównoważonego rozwoju, aby nie migrowali z powodu braku szans życiowych. Przykładem może być lepszy dostęp do edukacji lub środków tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy.

1.7. EKES wzywa UE do dopilnowania, aby transformacja ekologiczna nie była postrzegana jako model narzucony z zewnątrz. Zalecane są inwestycje w kampanie uświadamiające, a także zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego w te wysiłki.

1.8. EKES podkreśla znaczenie uwypuklonej w komunikacie zasadniczej roli, którą odgrywają partnerzy społeczni i organizacje społeczeństwa obywatelskiego – zarówno formalne, jak i nieformalne – jako kluczowe podmioty w opracowywaniu i wdrażaniu polityk publicznych oraz jako strażnicy poszanowania praw obywateli i praworządności. Związki zawodowe i organizacje biznesowe pełnią w tym zakresie istotną rolę w ramach dialogu społecznego. W związku z tym Komitet uważa, że kluczowe jest wspieranie i promowanie przez UE działań różnych instytucji i sieci organizacji społeczeństwa obywatelskiego w szerokim znaczeniu tego pojęcia na szczeblu eurośródmorskim, aby mogły one wykonywać swoją pracę w możliwie najlepszych warunkach.

1.9. Zdaniem EKES-u równouprawnienie płci jest nie tylko powszechnie uznawanym prawem człowieka, ale także niezbędnym warunkiem dobrobytu, wzrostu gospodarczego, zamożności, dobrych rządów, pokoju i bezpieczeństwa; jest to dziedzina, w której musimy zintensyfikować nasze starania, w tym poprzez uwzględnianie problematyki płci we wszystkich programach współpracy i działaniach docelowych, zgodnie z trzecim unijnym planem działania w sprawie równości płci.

2. Uwagi ogólne

2.1. W celu odnowienia i wzmocnienia partnerstwa strategicznego między Unią Europejską i jej partnerami w południowym sąsiedztwie wysoki przedstawiciel do spraw wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa w Komisji Europejskiej przyjął w dniu 9 lutego 2021 r. nową deklarację polityczną: komunikat w sprawie odnowionego partnerstwa z południowym sąsiedztwem – nowy program na rzecz regionu śródziemnomorskiego.

2.2. Specjalny plan gospodarczo-inwestycyjny dla południowych sąsiadów ma na celu dopilnowanie, by jakość życia mieszkańców regionu poprawiła się oraz by podczas działań na rzecz ożywienia gospodarczego – dzięki uwzględnieniu skutków pandemii COVID-19 dla zdrowia, poprawie wdrażania mechanizmu COVAX i wzmocnieniu zrównoważonej infrastruktury publicznej – nikt nie pozostał w tyle. Poszanowanie praw człowieka i praworządność są integralną częścią komunikatu i mają zasadnicze znaczenie dla zapewnienia zaufania obywateli do instytucji.

2.3. W ramach nowego Instrumentu Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – (ISWMR – „Globalny wymiar Europy”) na jego wdrożenie w latach 2021–2027 zostanie przeznaczonych do 7 mld EUR, co może uruchomić prywatne i publiczne inwestycje w wysokości do 30 mld EUR w regionie w ciągu najbliższej dekady. Poprzez ISWMR – „Globalny wymiar Europy” UE będzie również wspierać zrównoważone inwestycje w ramach Europejskiego Funduszu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (EFZR+), mobilizując kapitał w celu uzupełnienia bezpośrednich dotacji na współpracę zewnętrzną. EFZR + zostanie wsparty gwarancją na działania zewnętrzne w wysokości 53 400 mln EUR, która obejmie również Bałkany Zachodnie.

2.4. Nowy program skupia się na pięciu obszarach politycznych:

- rozwój społeczny, dobre rządy i praworządność,
- odporność, dobrobyt i transformacja cyfrowa,
- pokój i bezpieczeństwo,
- migracja i mobilność,
- zielona transformacja.

3. Kontekst komunikatu w sprawie odnowionego partnerstwa z południowym sąsiedztwem – nowy program na rzecz regionu śródziemnomorskiego

3.1. Dwadzieścia pięć lat po deklaracji barcelońskiej w nowym, ambitnym i innowacyjnym programie na rzecz regionu śródziemnomorskiego proponuje się ponowne ożywienie partnerstwa eurośródziemnomorskiego.

- 2004 r.: uruchomienie europejskiej polityki sąsiedztwa (EPS)
- 2008 r.: powołanie Unii dla Śródziemnomorza jako organizacji międzyrządowej
- 2015 r.: przegląd europejskiej polityki sąsiedztwa, ustalenie stabilizacji i bezpieczeństwa jako głównych celów polityki
- 2020 r.: wniosek Komisji Europejskiej dotyczący nowego paktu w sprawie migracji i azylu

3.2. Dokument roboczy dotyczący planu inwestycyjnego dla południowego sąsiedztwa zawiera konkretne propozycje inicjatyw w czterech z pięciu obszarów priorytetowych. Wyraźnie określono, że plan inwestycyjny należy opracować we współpracy z państwami członkowskimi, być może poprzez wspólne programowanie. Konieczne jest zaangażowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych w proces programowania. Plan inwestycyjny musi być również dostępny dla tych podmiotów społecznych.

4. Rozwój społeczny, dobre rządy i praworządność

4.1. Promowanie praworządności w krajach partnerskich ma zasadnicze znaczenie. Organizacje społeczne, zwłaszcza związki zawodowe, odgrywają w tym zakresie kluczową rolę. Zapewnia to egzekwowanie praw socjalnych i praw pracowniczych. W regionie należy odpowiednio wspierać „zrównoważony wzrost gospodarczy”⁽¹⁾. UE może odegrać kluczową rolę w poprawie otoczenia biznesowego, aby umożliwić prywatnym przedsiębiorstwom zakorzenienie się i rozkwit, w ograniczaniu biurokracji i ułatwianiu zakładania nowych przedsiębiorstw. W tym kontekście przedsiębiorstwa, zwłaszcza MŚP, mogłyby rzeczywiście prosperować i powinny tworzyć wysokiej jakości miejsca pracy, które przyczyniają się w szczególności do zwalczania społecznych przyczyn niepożądanego migracji.

4.2. Ponadto dobre rządy, praworządność i prawa człowieka, w tym prawa socjalne i pracownicze, dialog społeczny i równy dostęp do wymiaru sprawiedliwości wspierają pokój, dobrobyt sprzyjający włączeniu społecznemu i stabilność. EKES zachęca do większego zaangażowania w uwzględnianie zasad MOP⁽²⁾ i ich skuteczne wdrażanie w krajach partnerskich na podstawie Agendy 2030. Ograniczenie biurokracji ma zasadnicze znaczenie dla poprawy współpracy między UE a krajami partnerskimi.

4.3. Dobrym przykładem dobrego zarządzania w regionie jest wyraźne skupienie się na wspieraniu Unii dla Śródziemnomorza jako forum wymiany i współpracy. We wrześniu 2020 r. EKES odnowił swój protokół ustaleń, łącząc siły w celu zwiększenia zaangażowania podmiotów gospodarczych i społecznych z krajów Unii dla Śródziemnomorza, aby osiągnąć cele określone w deklaracji paryskiej z 2008 r. dotyczące aktywnego udziału społeczeństwa obywatelskiego.

4.4. EKES zachęca do współpracy z południowymi partnerami w celu promowania tworzenia zdrowych środowisk informacyjnych i wolności mediów jako środków zwalczania dezinformacji i informacji wprowadzających w błąd. Istotne jest propagowanie dobrego zarządzania poprzez skuteczną, uczciwą i przejrzystą administrację publiczną, bardziej zdecydowaną walkę z korupcją i równy dostęp do wymiaru sprawiedliwości.

5. Zwiększenie odporności, budowanie dobrobytu i wykorzystanie potencjału transformacji cyfrowej

5.1. W komunikacie proponuje się pomóc południowemu sąsiedztwu „czerpać korzyści z transformacji cyfrowej oraz stać się konkurentem w globalnej gospodarce cyfrowej”. Należy szczególnie wspierać umiejętności pracowników, samozatrudnionych i przedsiębiorców, aby mogli się dostosować do cyfrowej transformacji w świecie pracy⁽³⁾.

5.2. Handel i inwestycje przyczyniają się do rozwoju regionu. EKES z zadowoleniem przyjmuje poparcie dla integracji krajów Afryki Północnej z Afrykańską Kontynentalną Strefą Wolnego Handlu (AfCFTA). Jednakże trzeba również wspierać regionalne sieci gospodarcze między północnoafrykańskimi krajami partnerskimi. Należy odpowiednio propagować znoszenie pozataryfowych barier handlowych (będących główną przeszkodą w integracji handlowej w regionie), uwzględniając istniejące asymetrie gospodarcze. Na przykład negocjacje UE z Tunezją i Marokiem – DCFTA – utknęły w martwym punkcie, ponieważ istniejące asymetrie nie są w wystarczającym stopniu uwzględnione⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Cele zrównoważonego rozwoju, cel 8: Godna praca i wzrost gospodarczy.

⁽²⁾ Jak określono w podstawowych konwencjach, a w szczególności w Trójstronnej deklaracji zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej MOP (pkt 2.2 opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie obowiązkowej należytej staranności (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 136)).

⁽³⁾ Punkty 2.4.1 i 2.4.4 raportu informacyjnego Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „Cyfryzacja MŚP w regionie Morza Śródziemnego” (REX/519).

⁽⁴⁾ Punkty 3.2.9 i 4.1.2 opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „UE i Afryka: urzeczywistnienie równoprawnego partnerstwa na rzecz rozwoju opartego na zrównoważoności i wspólnych wartościach” (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 105) oraz punkty 4.1 i 6.1 opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „Pomoc zewnętrzna, inwestycje i handel jako instrumenty służące zmniejszeniu przyczyn migracji ekonomicznej, ze szczególnym uwzględnieniem Afryki” (REX/516) (Dz.U. C 97 z 24.3.2020, s. 18).

5.3. Szczególny nacisk kładzie się na zapewnienie młodym ludziom możliwości poprzez programy wsparcia zatrudnienia i edukacji, koncentrując się na zwiększeniu dostępu do finansowania, zwłaszcza dla MŚP – zdecydowanie największych pracodawców w regionie – przez wykorzystanie nowych instrumentów finansowych, takich jak kapitał wysokiego ryzyka. Ponadto pożądane jest ustanowienie mechanizmów przechodzenia z gospodarki nieformalnej na formalną opartą na samozatrudnieniu i wysokiej jakości miejscach pracy.

5.4. EKES uważa kształcenie i szkolenie zawodowe oraz program Erasmus+ dla regionu śródziemnomorskiego za priorytety dla młodych ludzi, ponieważ zwiększają one szansę na zatrudnienie i ułatwiają przechodzenie z etapu szkolnego do aktywności zawodowej. Infrastruktura cyfrowa jest priorytetem dla regionu, a wpływ cyfryzacji na pracę w formie telepracy zapewnia pracownikom większą autonomię i równowagę między życiem zawodowym a prywatnym ⁽⁵⁾.

5.5. Cel pogłębienia współpracy w zakresie cyberbezpieczeństwa i wykorzystania technologii cyfrowej w egzekwowaniu prawa „przy pełnym poszanowaniu praw człowieka i wolności obywatelskich” budzi obawy, biorąc pod uwagę brak przejrzystości w przestrzeganiu praw człowieka w regionie w przeszłości.

6. Pokój i bezpieczeństwo

6.1. Poważne wyzwanie na omawianym obszarze stanowią wciąż gwałtowne konflikty wewnętrzne i spory regionalne (Sahara Zachodnia, Libia, Izrael/Palestyna, Syria). W komunikacie podkreśla się znaczenie normalizacji stosunków między Izraelem a niektórymi państwami arabskimi dla podejmowania nowych inicjatyw. EKES uważa, że dialog społeczny między różnymi kulturami i cywilizacjami oraz wzajemny szacunek są podstawą pokoju, stabilności i wspólnego dobrobytu w regionie.

6.2. W walce z ekstremizmem, radykalizacją, cyberprzestępczością i przestępczością zorganizowaną należy przestrzegać w szczególności praworządności i praw człowieka. Stan nadzwyczajny jest środkiem wyjątkowym, podczas którego podstawowe prawa obywateli muszą być nadal w pełni respektowane.

6.3. W komunikacie przewiduje się również wzmocnienie współpracy policyjnej i sądowej między UE a krajami partnerstwa południowego objętymi EPS, także poprzez negocjowanie umów o współpracy między UE a poszczególnymi południowymi sąsiadami. Biorąc pod uwagę długą historię współpracy, oświadczenie, że UE będzie „nawiązywać dialog z krajami południowego sąsiedztwa, aby zagwarantować, by ich systemy egzekwowania prawa i systemy sądowe spełniały wysokie standardy ochrony danych i zapewniały poszanowanie praw człowieka”, jest krokiem naprzód w odniesieniu do wspólnego podejścia.

7. Migracja i mobilność

7.1. Treść komunikatu dotycząca zarządzania migracjami stwarza możliwość przynajmniej częściowego uzależnienia pomocy finansowej od współpracy w tej dziedzinie. EKES popiera fakt, że UE będzie aktywnie działać na rzecz wyeliminowania pierwotnych przyczyn migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń poprzez rozwiązywanie konfliktów i stawianie czoła wyzwaniom społeczno-gospodarczym nasilonym przez pandemię COVID-19 za pomocą rozwiązań dostosowanych do potrzeb partnerów z południowego regionu Morza Śródziemnego. Poszanowanie praw człowieka (konwencja genewska) jest podstawą współpracy w dziedzinie migracji. Brakowi woli do współpracy można przeciwdziałać jedynie „zachętami” ⁽⁶⁾.

7.2. W komunikacie wspiera się promowanie „partnerstw w zakresie talentów”, zaproponowanych w nowym pakcie o migracji i azylu. Wydaje się, że nowy instrument ma na celu wspieranie współpracy z krajami trzecimi. Może to być potencjalny obszar łączenia szkoleń zawodowych, tworzenia sieci biznesowych, międzyregionalnych łańcuchów wartości i migracji cyrkulacyjnej, z korzyścią dla ludzi i gospodarek po obu stronach Morza Śródziemnego. W każdym razie plany te należy pogodzić z koniecznością utrzymania wystarczającej liczby wykwalifikowanej siły roboczej w krajach partnerskich, co ma zasadnicze znaczenie dla ich zrównoważonego rozwoju gospodarczego.

⁽⁵⁾ Punkty 1.12 i 2.2.7 raportu informacyjnego Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „Cyfryzacja MŚP w regionie Morza Śródziemnego” (REX/519).

⁽⁶⁾ Wywiad z ekspertem ds. migracji Geraldem Knausem: <https://www.dw.com/de/knaus-eu-migrationspakt-ist-unrealistisch/a-55058035>.

8. Zielona transformacja: odporność na zmianę klimatu, energia i środowisko

8.1. W komunikacie uznano potencjał południowego sąsiedztwa w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii, zwłaszcza energii słonecznej i wiatrowej oraz produkcji wodoru, którą uważa się za „nowy priorytet strategiczny”. Potencjał jest wyraźnie powiązany z Europejskim Zielonym Ładem i rosnącą integracją priorytetów zrównoważonego rozwoju z międzynarodową współpracą globalną. W tym kontekście EKES zwraca uwagę, że oprócz (międzynarodowych) projektów na dużą skalę konieczne jest wspieranie projektów mających bezpośredni wpływ społeczno-gospodarczy na poziomie lokalnym.

8.2. Wezwanie do osiągnięcia Europejskiego Zielonego Ładu należy realizować tak, by uzyskać szczególne korzyści w rolnictwie, sektorze kluczowym dla gospodarek większości krajów spoza UE, z uwzględnieniem inicjatyw mających na celu ponowne odkrycie i ochronę Morza Śródziemnego. Niebieska gospodarka stanowi potężne narzędzie do zarządzania wspólnymi zasobami Morza Śródziemnego, a EKES podkreśla potrzebę podsumowania efektów deklaracji ministerialnej Unii dla Śródziemnomorza w sprawie zrównoważonej niebieskiej gospodarki w zachodniej części Morza Śródziemnego.

8.3. EKES uważa za szczególnie istotne wnioski z pierwszego ocenianego sprawozdania MedECC sponsorowanego przez Unię dla Śródziemnomorza na temat wpływu zmiany klimatu i zmiany środowiskowej oraz ich konsekwencji w regionie, dotyczące promowania obszarów współpracy obu wybrzeży w obliczu wspólnych wyzwań w zakresie zrównoważonego rozwoju i odporności na zmianę klimatu, aby ułatwić przejście na zieloną i niebieską gospodarkę o obiegu zamkniętym w regionie.

9. Równość płci i prawa kobiet, osoby LGBTIQ i osoby niepełnosprawne po obu stronach Morza Śródziemnego

9.1. Skrajnie prawicowe ruchy nacjonalistyczne w całej Europie oraz konserwatywne i islamistyczne ruchy na południowym wybrzeżu, zarówno posługujące się językiem tradycyjnym, jak i religijnym, w ostatnim czasie coraz intensywniej reagują przeciwko równości płci.

9.2. EKES z zadowoleniem przyjmuje inicjatywę Unii dla Śródziemnomorza polegającą na ustanowieniu dobrowolnych mechanizmów monitorowania zobowiązań podjętych przez rządy w regionie w zakresie standardów równości płci w formie konkretnych wskaźników.

9.3. Pandemia COVID-19 tylko pogorszyła sytuację. Po pierwsze, nieliberalne i autokratyczne rządy skorzystały z okazji, aby kontynuować ataki na prawa kobiet i osoby LGBTIQ+. Po drugie, różne środki rządowe przyjęte w odpowiedzi na pandemię w rzeczywistości pogorszyły warunki życia kobiet, osób LGBTIQ+ i osób z niepełnosprawnościami, co sprawia, że konieczne jest promowanie inicjatyw mających na celu ochronę praw tych grup i ich uczestnictwa w życiu społeczno-ekonomicznym, obywatelskim i politycznym.

9.4. Unia Europejska powinna zintensyfikować swoje wysiłki i współpracę w terenie, aby zapewnić osobom LGBTIQ+ poszanowanie praw podstawowych bez wyjątku, aby nie były one nigdzie pociągane do odpowiedzialności karnej jako osoby LGBTIQ+ i aby wzmocniony został ich udział w życiu publicznym⁽⁷⁾.

9.5. Choć wiele krajów partnerskich podpisało Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, nadal istnieje wielka potrzeba poprawy sytuacji życiowej tych osób. Dlatego Unia Europejska powinna szczególnie zaangażować się we wdrażanie praw osób z niepełnosprawnościami określonych w Konwencji ONZ.

Bruksela, dnia 7 lipca 2021 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽⁷⁾ Punkt 1.11 opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „Unia równości: strategia na rzecz równouprawnienia osób LGBTIQ na lata 2020–2025” (Dz.U. C 286, 16.7.2021, s. 128).